

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут економіки
(інститут)

Фінансово-економічний факультет
(факультет)

Кафедра туризму та економіки підприємства
(повна назва)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня бакалавра
(бакалавра, магістра)

студента Чауса Владислава Андрійовича

академічної групи 242-20-1
(шифр)

спеціальності 242 Туризм

за освітньо-професійною програмою «Туризм»

на тему: «Перспективи розвитку туристичної діяльності в Дніпропетровській області»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Бондаренко Л.А.			
розділів:				
1. Аналітичний	Бондаренко Л.А.			
2. Проектний	Бондаренко Л.А.			
Рецензент	Безугла Л.С.			
Нормоконтролер	Безугла Л.С.			

Дніпро
2024

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри туризму та
економіки підприємства

_____ Людмила БЕЗУГЛА
«___» _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня бакалавра

студенту **Чаус В.А.** академічної групи **242-20-1**
спеціальності **242 Туризм**
за освітньо-професійною програмою **«Туризм»**

на тему: **«Перспективи розвитку туристичної діяльності в Дніпропетровській області»**

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 31.05.2024 № 515-с

Розділ	Зміст	Термін виконання
Аналітичний	Тенденції розвитку туристичної діяльності Дніпропетровської області	12.06.2024
Проектний	Перспективи розвитку туристичної діяльності в Дніпропетровській області	25.06.2024
Оформлення кваліфікаційної роботи бакалавра		28.06.2024

Завдання видано

_____ Бондаренко Л.А.

Дата видачі 27.05.2024 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 01.07.2024 р.

Прийнято до виконання

_____ Чаус В.А.

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	7
1.1. Організація туристичної діяльності у Дніпропетровській області	7
1.2. Діяльність управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради	17
1.3. Дослідження історико-культурної спадщини Дніпропетровської області як ресурсної бази для розвитку туризму	26
РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	37
2.1. Стратегічні заходи щодо покращення туристичної діяльності у Новомосковському районі Дніпропетровської області.....	37
2.2. Розробка культурно-кулінарного туру як способу підвищення туристичної привабливості Новомосковського регіону	44
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	52
СПИСОК ВИКРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи обумовлена численними факторами, що мають суттєвий вплив на економічний, соціальний та культурний розвиток Дніпропетровської області.

По-перше, економічний потенціал туризму є вагомим аргументом для його розвитку. Туризм може стати значним джерелом доходу, здатним суттєво поповнити місцевий бюджет, створити нові робочі місця та сприяти розвитку малого і середнього бізнесу. Дніпропетровська область володіє багатою культурно-історичною спадщиною, природними ресурсами та сучасною інфраструктурою, що може стати основою для розширення туристичних можливостей.

По-друге, соціальний аспект розвитку туристичної галузі є надзвичайно важливим. Туризм сприятиме підвищенню якості життя населення через створення нових можливостей для відпочинку та дозвілля. Також це може сприяти підвищенню рівня освіти та культурного розвитку місцевого населення, залучаючи його до культурних заходів та подій.

По-третє, культурна спадщина Дніпропетровської області є невичерпним джерелом для розвитку туризму. Регіон має багату історію, численні культурні та архітектурні пам'ятки, музеї та інші об'єкти культурного значення. Популяризація та розвиток цих ресурсів через туристичну діяльність дозволить зберегти та примножити культурну спадщину регіону, зробити її доступною для ширшого кола відвідувачів.

По-четверте, інфраструктурний розвиток є ключовим чинником у розвитку туризму. Інвестиції в туристичну інфраструктуру, такі як покращення транспортної доступності, будівництво готелів, ресторанів, зон відпочинку, сприятимуть загальному розвитку інфраструктури області та підвищенню її привабливості для туристів. З кожним роком споживачі туристичних послуг

стають більш вимогливими і швидше адаптуються до нових технологій та продуктів. Незважаючи на величезний туристичний потенціал, в Україні практично відсутня державна підтримка розвитку цієї галузі. Конкурентоспроможність туристичних підприємств залежить від державного підходу до цього питання. Взятий Україною курс на вступ до Європейського Союзу є ще однією вагомою причиною для перегляду ставлення до туризму та його підтримки на державному рівні.

Теоретичні та прикладні аспекти перспектив розвитку туристичної діяльності в Дніпропетровській області знайшли відображення у наукових публікаціях таких вітчизняних вчених, як: Бондаренко Л.А., Безугла Л.С., Герасименко Т.В., Белобородова М.В., Абалуєв Р.М., Біржаков М.Б., Бовтун І.В., Боголюбов В.С., Бозін В.П., Бордюг Т., Бистров С.А., Гаєва Д.Д., Гвозденко А.А., Голубчиков Ю., Гольман І.А., Горшенін В.Ю., Лінчевський Е.Е., Успенський І.В.

Метою і завданням роботи є комплексний аналіз перспектив розвитку туристичної діяльності в Дніпропетровській області.

Для досягнення мети було визначено такі завдання:

- розглянути ефективність організації туристичної діяльності у Дніпропетровській області;
- дослідити діяльність управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради;
- дослідити історико-культурну спадщину регіону як ресурсної бази для розвитку туризму;
- з'ясувати наявні стратегічні заходи щодо покращення туристичної діяльності у Новомосковському районі Дніпропетровської області;
- розглянути застосування нових програмних моделей для розвитку Новомосковського району;
- розробити культурно-кулінарний тур як спосіб підвищення туристичної привабливості Новомосковського регіону.

Об'єктом дослідження є процес розвитку туристичної діяльності в Дніпропетровській області.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти розвитку туристичної діяльності в Дніпропетровській області.

Методи дослідження: теоретичного узагальнення, класифікації, статистичний, індукції та дедукції (при формулюванні висновків проведеного дослідження), SWOT-аналіз (для аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради, прийоми фінансового аналізу (використання абсолютних, відносних і середніх величин, групування, порівняння), графічний для візуалізації результатів за допомогою програмних пакетів Microsoft Office, Paint.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо подальшого розвитку туризму у Новомосковському районі.

Апробація результатів. Основні положення роботи і результати досліджень доповідались і були оприлюднені у Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення», яка проходила 12-13 червня 2024 р. у м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща) за темою «Розвиток туристичної діяльності у постраждалих регіонах України».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 38 найменувань. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладений на 53 сторінках. Робота містить 13 таблиць, 11 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

1.1. Організація туристичної діяльності у Дніпропетровській області

Основною ознакою розвитку туристичної діяльності є можливість впливати на розвиток економіки регіону або області. Дніпропетровська область має великий потенціал розвитку туристичної галузі, але в той же час достатньо низький рівень розвитку туристичної інфраструктури. Мережа суб'єктів туристичної діяльності у Дніпропетровській області як і загалом в Україні представлена туроператорами, турагентами та суб'єктами, які здійснюють туристичну діяльність, та які постійно стикаються з викликами та проблемами, які унеможливають розвиток туристичного бізнесу, зокрема:

- 1) застаріла туристична інфраструктура;
- 2) низький рівень комфорту та невідповідність європейським стандартам якості;
- 3) невідповідність кваліфікаційних вимог персоналу індустрії туризму світовим стандартам;
- 4) недосконалість національного законодавства та правового регулювання страхового захисту іноземців на території України;
- 5) складна політична ситуація та військові дії в східних регіонах країни;
- 6) міграція населення, включаючи працівників туристичної сфери, що призводить до дефіциту кваліфікованих кадрів у цій галузі;
- 7) скорочення туристичних програм через перерозподіл фінансових ресурсів між оборонним та соціальним секторами.

Зазначимо, що проблеми (1)-(4) відносяться до загальнонаціональних, а фактор (5) – має регіональні особливості, зумовлені руйнуваннями та

пошкодженнями туристичної інфраструктури в регіонах, що потрапили під окупацію або опинилися в зоні бойових дій. Динаміку обсягу реалізованих послуг в Україні туристичними агентствами, операторами та іншими суб'єктами туристичної діяльності, що надають послуги з бронювання та супутні послуги, включаючи фізичних осіб-підприємців, у довоєнний період наведено на рис. 1.1, а показники обсягу реалізованих послуг українськими туристичними агентствами та туристичними операторами в довоєнному періоді – на рис. 1.2.

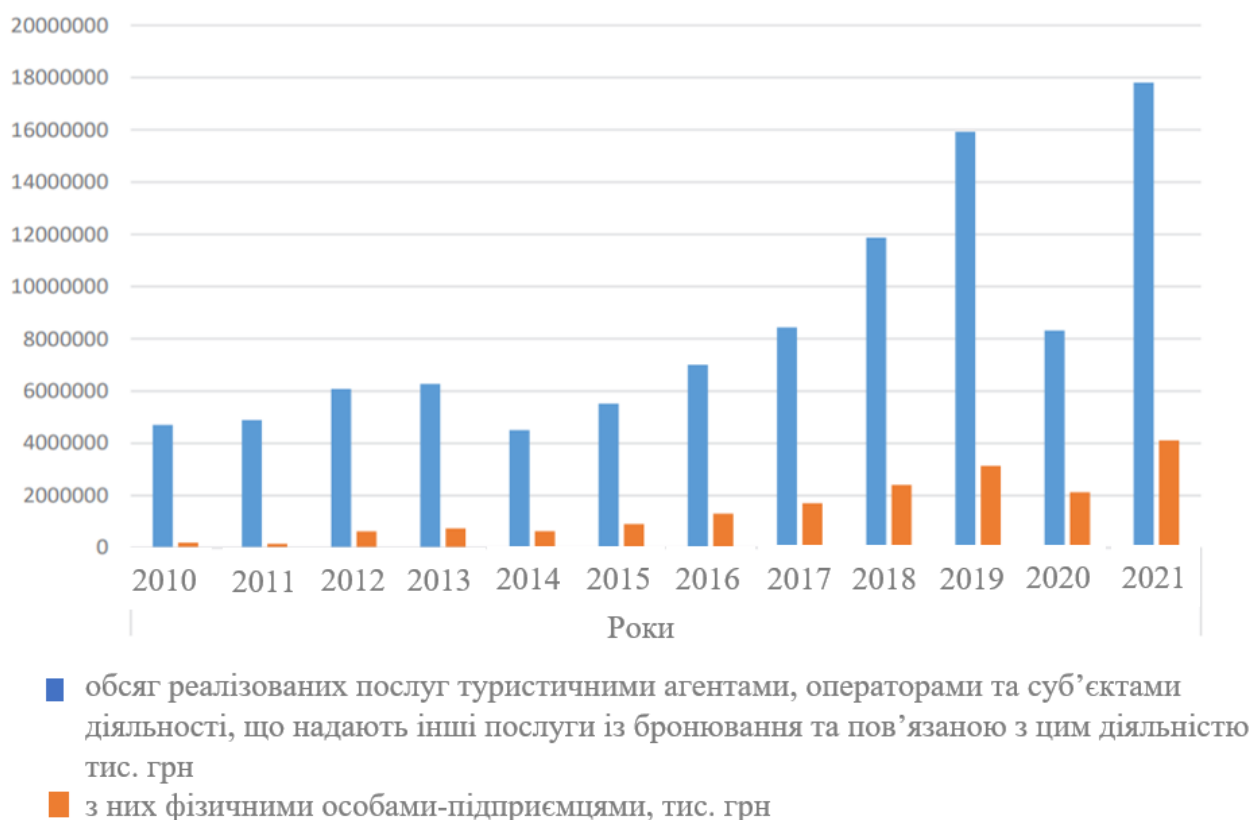

Рисунок 1.1 – Динаміка реалізованих послуг в Україні туристичними агентствами, операторами та іншими суб'єктами туристичної діяльності, що надають послуги з бронювання та супутні послуги, включаючи фізичних осіб-підприємців, у довоєнний період, тис. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Рисунок 1.2 – Динаміка обсягу реалізованих послуг в Україні туристичними агентствами, операторами та іншими суб'єктами туристичної діяльності в довоєнному періоді, тис. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Як видно з даних рис. 1.1 та рис. 1.2, у 2020 році спостерігалось різке падіння обсягу реалізованих туристичних послуг, що свідчить про неготовність світової туристичної індустрії до викликів, спричинених пандемією COVID-19. Поширення вірусу та запровадження карантинних обмежень призвели до масового скасування поїздок і закриття кордонів, що значно знизило попит на туристичні послуги. Однак, вже у 2021 році туристична індустрія почала демонструвати ознаки відновлення. Завдяки адаптації до нових умов, впровадженню суворих санітарних протоколів і поступовому зняттю обмежень, обсяг реалізованих послуг почав зростати. Більш того, у 2021 році цей показник

навіть перевищив рівень 2019 року, що свідчить про високу стійкість і адаптивність галузі [10].

Таким чином, дані рис. 1.1 та рис. 1.2 не лише ілюструють негативний вплив пандемії на туристичну індустрію в 2020 році, але й показують здатність галузі до швидкого відновлення і адаптації до нових умов. Це підкреслює важливість гнучкості та інновацій в управлінні туристичними послугами, а також необхідність розвитку внутрішнього туризму як одного з ключових напрямків для подолання кризових явищ. Так, аналіз показників туристичного збору показав, що у 2021 році до бюджету територіальних громад в Україні надійшло 244 млн грн, що на 86,8% більше, ніж у 2020 році. Набагато нижчі показники міжнародного туризму спостерігались в Україні протягом останніх років. Згідно міжнародної статистики, у 2020 році в Україні понад 88% міжнародних мандрівок було скорочено, у 2021 році скорочення потоку туристів оцінювалось в 9%» [7].

У 2022 році через військові дії на території України до чинників, спричинених пандемією та карантинними обмеженнями, додалися загрози та небезпеки, зумовлені війною. З огляду на це, безпека стала пріоритетною умовою для сталого розвитку туристичної галузі України. Динаміка податкових надходжень від засобів розміщення по областях України за показниками першого кварталу свідчить про вплив погіршення безпекової ситуації на цей показник у зазначених областях України. За даними Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ), зростання податкових надходжень до бюджету від засобів розміщення за перші три місяці відповідних років було зафіксовано в десяти областях України, зокрема: у Чернівецькій області (на 100%), Рівненській області (на 17%), Львівській області (на 16%), Закарпатті (на 15%), Волині (на 2%), Вінницькій області (на 1%), Житомирській області (на 16%), Хмельницькій області (на 4%), Дніпропетровській області (на 4%) та Кіровоградській області (на 0,04%).

Динаміка показників 2023 року в порівнянні з 2021 роком демонструє значне зростання обсягів податкових надходжень від засобів розміщення в різних областях України. Наприклад, у Чернівецькій області цей показник збільшився на 100%, у Рівненській області – на 37%, у Львівській області – на 59%, на Закарпатті – на 46%, на Волині – на 39%, у Вінницькій області – на 7%, у Житомирській області – на 4%, у Хмельницькій області – на 30%. Ці дані свідчать про стійке відновлення та розвиток туристичної індустрії в регіонах, що є важливим показником стабілізації економічної ситуації. Водночас, у 2023 році в порівнянні з 2021 роком податкові надходження від засобів розміщення зменшилися у Дніпропетровській області на 5%. Це може бути пов'язано з різними факторами, включаючи місцеві економічні умови, безпекову ситуацію та інші регіональні особливості.

Наявні можливості відкривають шлях для розвитку різноманітних форм туризму в області, включаючи промисловий, історичний, культурний, подієвий, активний, етнографічний, сільський, природничий, релігійний та діловий корпоративний туризм.

В Дніпропетровській області налічується 416 суб'єктів туристичної індустрії, серед яких 12 туроператорів та 404 турагенти. Протягом року вони обслуговували близько 117 тисяч клієнтів, використовуючи потенціал 748 співробітників.

Значне місце в розвитку внутрішнього туризму та гостинності займають заклади для тимчасового розміщення туристів, такі як готелі, мотелі, хостели, бази відпочинку та гуртожитки. За даними Мінекономрозвитку, у регіоні функціонує 25 готельних закладів з визначеною категорією: 2 готелі з п'ятьма зірками, 8 з чотирма, 9 з трема, 5 з двома та один готель з однією зіркою.

У регіоні функціонують 93 об'єкти тимчасового розміщення, які пропонують 11826 місць і можуть прийняти понад 384 тисячі туристів. Вдосконалення інфраструктури та якості обслуговування, а також створення

нових конкурентоспроможних туристичних продуктів сприяють зростанню туристичного потоку. Це, у свою чергу, призводить до збільшення надходжень від туристичного збору, який у 2021 році склав 7,8 млн грн, у порівнянні з 2,5 млн грн у попередньому році.

Туристичний потенціал Дніпропетровської області відрізняється своєю різноманітністю. Для його ефективного просування використовуються різні маркетингові інструменти, включаючи участь у галузевих заходах, таких як 25-та ювілейна Міжнародна туристична виставка UITT'2019 у Києві та міжнародна конференція в Одесі. Розробка та поширення інформаційних матеріалів, а також організація туристичних маршрутів також відіграють ключову роль.

Освітній аспект є важливим елементом у розвитку туристичної індустрії, зокрема через проведення навчальних тренінгів для менеджерів з туризму, гідів та екскурсоводів. Навчання відбувається як у вищих навчальних закладах, так і в освітніх центрах і школах. В Дніпрі діє Перша міська школа гідів на базі Університету імені Альфреда Нобеля, туристичний центр “Риба Андрій”. Місцеві туристичні інформаційні центри в Кривому Розі та Петриківці також надають інформаційні послуги, підтримуючи туристичну активність в регіоні.

У 2021 році кількість реалізованих туроператорами та турагентами туристичних путівок, які працюють за різними організаційно-правовими формами господарювання, становила 418 030 одиниць. З них 225 131 путівку реалізували туроператори та турагенти, зареєстровані як юридичні особи, і 192 899 путівок було реалізовано турагентами – фізичними особами-підприємцями.

Падіння обсягів реалізації туристичних путівок у 2021 році було значним, що можна пояснити впливом пандемії COVID-19, яка призвела до масового скасування поїздок, обмеження міжнародного сполучення та впровадження карантинних заходів. Ці фактори суттєво знизили попит на туристичні послуги та обмежили можливості для подорожей, що негативно вплинуло на діяльність туроператорів та турагентів.

Загальна вартість реалізованих путівок туроператорами та турагенствами різних організаційно-правових форм господарювання в 2021 році скоротилася на 53% в порівнянні з попереднім 2020 роком (з 69760686 до 32756888 грн).

Динаміка вартості реалізованих туроператорами та турагенствами туристичних путівок за 2020–2021 роки наведена на рис. 1.3.

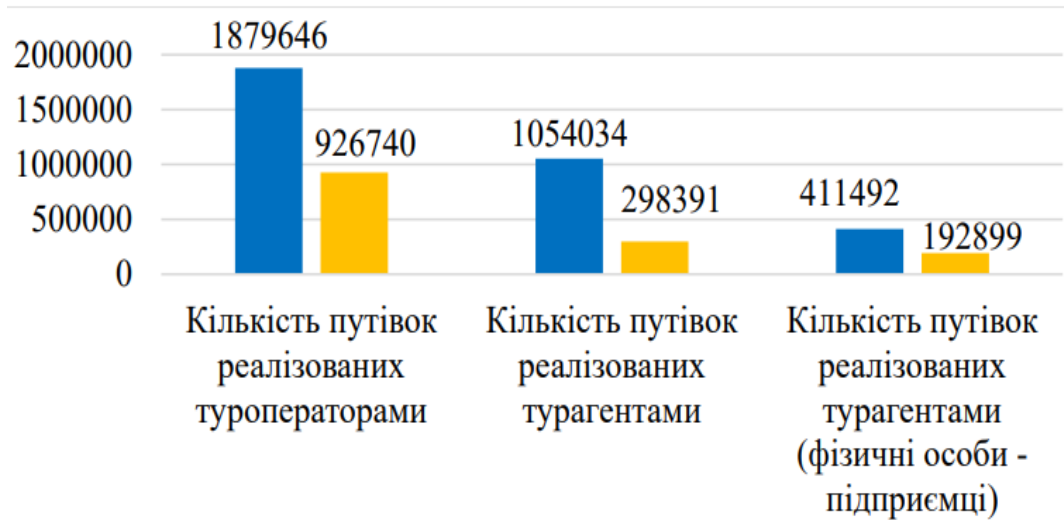

Рисунок 1.3 – Вартість реалізованих туристичних путівок за 2020–2021 роки

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Протягом останніх п'яти років кількість суб'єктів, що займаються туристичною діяльністю, постійно зростає. Проте, вже з 2021 р. відмічається різке зменшення туристичних підприємств, що свідчить про нестабільність на туристичному ринку та зменшення зацікавленості у туристичних подорожах.

Структура мереж суб'єктів туристичної діяльності в країні загалом та в Дніпропетровській області (табл. 1.1) значно відрізняється.

Таблиця 1.1 – Розподіл суб'єктів туристичної діяльності в Україні та Дніпропетровській області у період з 2017 по 2021 рр., %

Найменування	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Україна					
Туроператори	15,7	15,7	14,4	12,3	11,5
Турагенти	80	79,9	80,8	83	83,7
Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	4,3	4,4	4,8	4,7	4,8
Дніпропетровська область					
Туроператори	4,4	5	6	2,8	2,6
Турагенти	90	92,4	88,8	93,1	94
Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	5,6	2,5	5,2	4,1	3,4
м. Дніпро					
Туроператори	31,6	35,5	33,9	27,3	25,2
Турагенти	67,5	63	63,9	70,2	75
Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	0,9	1,5	2,2	2,5	2,8

Джерело: побудовано автором за даними [6]

У Дніпропетровській області частка туроператорів становить від 3 до 6%, тоді як у м. Дніпро їхня частка становить близько 30%.

Серед великої кількості туроператорів, що діють на туристичному ринку, маркетингові компанії та туристи визначають лідерів туристичної галузі регіону.

Дослідивши існуючі туристичні тури, які пропонують туристичні компанії по Дніпропетровській області та Новомосковському району можна визначити найпопулярніші види туризму, серед яких:

- *оздоровчий туризм*. Основними центрами оздоровлення в області є курортні комплекси, Дніпровсько-Орільський природний заповідник, парк Шевченка, ландшафтний заказник «Північна Червона Балка», Криворізький ботанічний сад; дендропарк у Веселих Боковеньках.

- *діловий туризм*. Більшість бізнес зустрічей відбувається в готельних комплексах. Найвідомішими компаніями, що займаються організацією та

проведенням бізнес-турів в Україні, є: Travel Professional Group (TPG), Join UP!, Kompas Ukraine, ANEX Tour Ukraine, TUI Ukraine, Coral Travel, Kiy Avia, Albatros Travel та Go2UA та інші.

- *пізнавальний* (тур «Славетні острови», тур «Подорож крізь час та простір. Незвіданими стежками казкового міста»);

- *розважальні* (тур «Диваки», тур «Від квітів до равликів»);

- *релігійні* (тур «Релігійні святині Дніпропетровщини»);

- *спортивні* (гранд-тур «Відчуй душу України», туристичні походи областю);

- *етнографічні тури* (тури до смт. Петриківка та смт. Галушківка);

- *екскурсійні тури* (наприклад, «Нічна екскурсія-квест» у містах Дніпро, Кривий Ріг, Жовті Води, смт. Царичанка тощо). Найпопулярнішими екскурсійними об'єктами є набережна Дніпра, а також різноманітні історичні, художні та етнографічні музеї. В останні роки в області приділяється значна увага розвитку фестивального туризму, що призвело до збільшення кількості культурно-мистецьких та просвітницьких заходів різних рівнів.

Аналізуючи загальну тенденцію туристичних потоків Дніпропетровщини, можна зазначити переважання міжнародного виїзного туризму, обсяги якого значно зросли у 2021 році (в 1,4 рази порівняно з 2020 роком) і в 3,4 рази порівняно з 2017 роком. Обсяги внутрішнього організованого туризму також мають тенденцію до зростання, проте її темпи досить повільні. Найбільша кількість внутрішніх туристів, що подорожували Дніпропетровщиною за допомогою туроператорів та турагентів, була зафіксована у 2021 році – 253,1 тисячі осіб, що в 1,6 рази більше порівняно з 2017 роком (рис. 1.4).

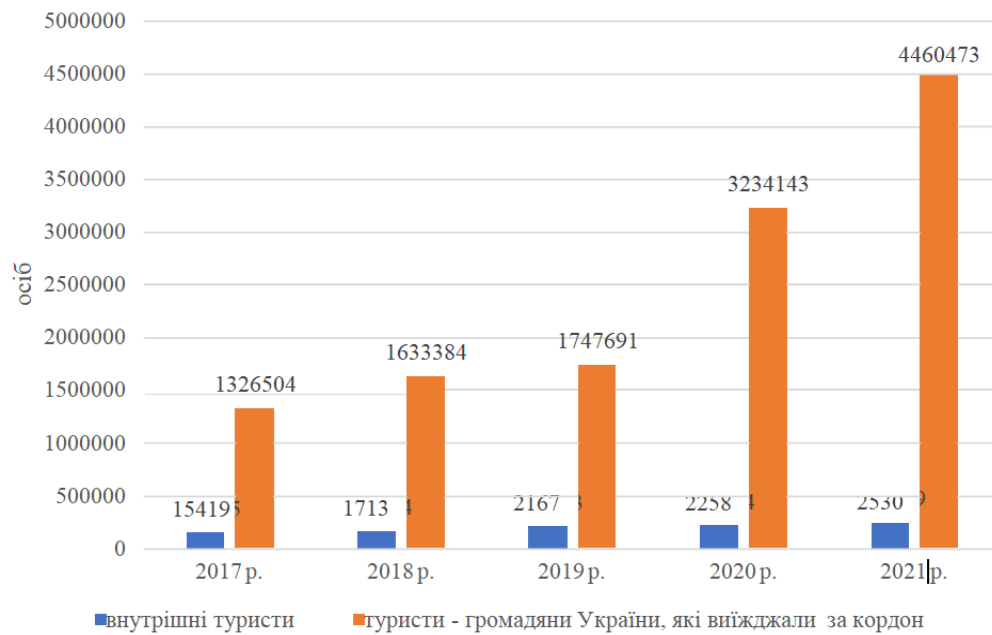

Рис. 1.4 – Туристичні потоки Дніпропетровської області за період 2017-2021 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Отже, проведений аналіз статистичних даних виявив наступні особливості Дніпропетровської області:

–у структурі суб'єктів туристичної діяльності домінують туристичні агенти, тоді як частки туроператорів та суб'єктів, що займаються пізнавальною діяльністю, є незначними.

–найбільший розвиток мають такі види туризму: оздоровчий, діловий, культурно-пізнавальний, історичний, розважальний, релігійний, спортивний, навчально-освітній, етнографічний, виробничий та пізнавальний.

–дохід суб'єктів господарювання, які надають послуги у сфері туризму, збільшується.

–кількість іноземних туристів, які користуються послугами місцевих туроператорів та турагентів, зменшується.

–обсяги внутрішнього організованого туризму поступово скорочуються.

–велика кількість туристичних фірм зосереджена на виїзному туризмі, тобто відправленні українців на закордонні курорти. Через це кількість людей,

які виїжджають з регіону, значно перевищує кількість тих, хто відвідує Дніпропетровщину, що негативно впливає на формування бюджету області.

Наразі туризм у значній частині областей взагалі не може працювати через близьке розташування військових, ведення бойових дій або наявність окупаційних військ. Тільки після припинення війни можна буде повністю відновити туристичну діяльність в Україні. Це означатиме, що туристи можуть безпечно перебувати в будь-якому регіоні, безперешкодно пересуватися територією країни, отримати доступ до всієї інфраструктури, транспорту та туристичних ресурсів.

1.2. Діяльність управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради

Досвід багатьох дослідників свідчить про те, що ефективне й дієве державне управління туризмом можливо лише за умови розробки досконалих механізмів державного регулювання туристичної індустрії. Важливим аспектом є створення нормативно-правової бази, яка включатиме стандарти якості, безпеки та екологічної відповідальності в туристичній сфері. Не менш важливу роль відіграють фінансові стимули, такі як державні програми підтримки, гранти, субсидії та податкові пільги, що сприятимуть розвитку туристичних підприємств.

Також необхідно приділити особливу увагу розробці та реалізації промоційних і маркетингових стратегій, спрямованих на популяризацію туристичного потенціалу області. Ці заходи мають охоплювати як внутрішній ринок, щоб залучити місцевих туристів, так і міжнародний, щоб зацікавити іноземних відвідувачів. Ефективні маркетингові кампанії можуть включати участь у міжнародних виставках, створення привабливих інформаційних ресурсів, співпрацю з туристичними агентствами та використання соціальних мереж для просування туристичних продуктів.

Інвестиції в розвиток інфраструктури є надзвичайно важливими для забезпечення високого рівня комфорту та безпеки для туристів. Це охоплює покращення транспортної інфраструктури, такої як дороги, залізничні шляхи, аеропорти та морські порти, що дозволяє забезпечити зручний і швидкий доступ до туристичних об'єктів. Відновлення та будівництво нових транспортних маршрутів сприятиме зниженню часу подорожей та підвищенню загальної доступності регіону.

Регуляторні функції виконують органи місцевого самоврядування, які в межах своєї компетенції займаються питаннями розвитку туризму на місцевому рівні, сприяють залученню інвестицій, розвитку місцевих туристичних ініціатив та створенню сприятливих умов для туристів. Органи працюють у тісній взаємодії, щоб забезпечити ефективне регулювання та розвиток туристичної індустрії в Україні.

Дніпропетровська область не є винятком. На її території туристична діяльність також регулюється низкою державних установ. Головною з них є управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради, яке відповідає за розробку місцевих програм розвитку туризму, організації та проведенню культурних і спортивних заходів, а також популяризації туристичних можливостей регіону.

До основних завдань управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради входить координація роботи з іншими державними органами та місцевими органами самоврядування, залучення інвестицій у туристичну галузь, а також забезпечення дотримання законодавства у сфері туризму на території області. Крім того, управління активно співпрацює з приватними підприємствами та громадськими організаціями, які займаються туристичною діяльністю, для створення сприятливих умов для розвитку туризму і залучення туристів до м. Новомосковськ.

Управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради знаходиться у Дніпропетровській області, м. Новомосковськ, вул. Гетьманська, будинок 14. Уповноважена особа Ялова Ірина Вікторівна. Код ЄДРПОУ 02227400.

Мета діяльності головного розпорядника коштів місцевого бюджету полягає у забезпеченні реалізації державної політики у сфері культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, національної музейної політики, народних художніх промислів, релігій, а також у духовному та естетичному вихованні дітей та молоді на території м. Новомосковська показано у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Паспорт бюджетної програми по управлінню культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради

ПАСПОРТ				
бюджетної програми місцевого бюджету на 2022 рік				
1.	1000000 <small>(код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	Управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради <small>(найменування головного розпорядника коштів місцевого бюджету)</small>		02227400 <small>(код за ЄДРПОУ)</small>
2.	1010000 <small>(код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	Управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради <small>(найменування відповідального виконавця)</small>		02227400 <small>(код за ЄДРПОУ)</small>
3.	1014030 <small>(код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	4030 <small>(код Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)</small>	0824 <small>(код Функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету)</small>	04582000000 <small>(код бюджету)</small>
4. Обсяг бюджетних призначень/бюджетних асигнувань спеціального фонду-		5 414 310,00	гривень, у тому числі загального фонду	5 372 226,00 гривень та
		42 084,00	гривень.	

Джерело: побудовано автором за даними [14]

Основними завданнями управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради постають реалізація державної політики у сферах культури та мистецтва, забезпечення діяльності туризму та курортів області, охорона історично-культурної спадщини регіону, а також регулювання відносин на рівні міжнаціональних та міжконфесійних відносин.

Таблиця 1.3 – Здійснення державного управління і контролю у сфері мистецтва, музейної та бібліотечної справи

Результативні показники	Одиниця виміру	Звіт	Затверджено	Факт
		2021 рік	2022 рік	2022 рік
Кількість штатних одиниць	осіб	13	18	18
Кількість отриманих листів, звернень, заяв, скарг	одиниць	369	370	661
Кількість прийнятих нормативно-правових актів	одиниць	300	300	295
Кількість виконаних листів, звернень, заяв, скарг на одного працівника	одиниць	211	123	233
Кількість прийнятих нормативно-правових актів на одного працівника	одиниць	100	100	98
Витрати на утримання однієї штатної одиниці	тис. грн	325.31	387.19	386.00

Джерело: побудовано автором за даними [14]

Критерієм оцінювання роботи управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради, як органу, що здійснює керівництво та управління у сфері туризму, є ефективна, злагоджена, якісна робота підпорядкованих закладів. Результативні показники за програмою включають кількість отриманих листів, звернень, заяв, скарг, кількість прийнятих нормативно-правових актів, середню кількість вищезазначених документів на одного працівника та середні витрати на утримання однієї штатної одиниці.

Згідно з журналом реєстрації вхідної документації, було отримано 661 одиницю листів, звернень, заяв, скарг, а виконано 698 одиниць, включаючи супровідні листи до документації, що надається управлінням до органів Казначейської служби, Фінансового управління та організацій-постачальників.

У порівнянні з 2021 роком, у звітному році кількість отриманих листів, звернень тощо зросла на 292 одиниці, зокрема, скарг не було отримано. Було прийнято на 5 нормативно-правових актів менше. Відповідно, кількість виконаних листів на одного працівника зросла, а прийнятих актів зменшилася у

порівнянні з попереднім роком. Прийнятими нормативно-правовими актами є накази по управлінню, які приймаються для виконання поточних завдань. Витрати на утримання однієї штатної одиниці у 2022 році зросли у зв'язку зі збільшенням заробітної плати, тарифів на комунальні послуги та енергоносії.

Таблиця 1.4 – Забезпечення збереження та державної підтримки Музейного фонду м. Новоосковськ

Результативні показники	Одиниця виміру	Звіт	Затверджено	Факт
		2021 рік	2022 рік	2022 рік
Кількість установ - усього	одиниць	1	1	1
Кількість музеїв	одиниць	1	1	1
Середнє число ставок	ставка	7.50	7.50	7.50
Середнє число ставок керівних працівників	одиниць	2.00	2.00	2.00
Середнє число ставок спеціалістів	одиниць	5.50	5.50	5.50
Площа приміщень	кв.м	287	287	287
У тому числі виставкова площа	кв.м	182	182	182
Видатки загального фонду на забезпечення діяльності музеїв	тис. грн.	877.795	959.121	958.263
Кількість проведених виставок у музеях	одиниць	29	30	27
Кількість екскурсій у музеях	одиниць	200	206	67
Кількість експонатів	тис. од.	13.841	14.096	14.096
У тому числі буде експонуватись у плановому періоді	тис. од.	3.216	3.400	3.400
Кількість відвідувачів музеїв	осіб	13464	13464	3791
У тому числі:				
За реалізованими квитками	осіб	3003	3090	1141
Безкоштовно, осіб	осіб	10461	10374	2650
Плановий обсяг доходів музеїв	тис. грн	17.114	20.750	9.933
У тому числі доходи від реалізації квитків	тис. грн	17.114	20.600	6.933
Кількість реалізованих квитків	тис. грн	3003	3090	1141
Середня вартість одного квитка	грн	5.70	6.67	6.08
Середні витрати на одного відвідувача	грн	62.78	70.36	249.83

Середні витрати на 1 кв. м виставкової площі	грн	4644.43	5205.34	5203.77
Динаміка збільшення відвідувачів у плановому періоді відповідно до фактичного показника попереднього періоду	%	0.00	0.00	-71.84
Динаміка збільшення задіяних виставкових площ у плановому періоді відповідно до фактичного показника попереднього період	%	0.00	0.00	0.00
Відсоток предметів, які експонуються, у загальній кількості експонатів основного музейного фонду	%	23.24	24.12	24.12
Обсяг видатків на придбання обладнання довгострокового користування	тис. грн	0.000	9.000	0.000
Кількість одиниць придбаного обладнання	одиниць	0	1	0
Середні видатки на придбання одиниці обладнання	тис. грн	0.000	9.000	0.000

Джерело: побудовано автором за даними [14]

У порівнянні з 2021 роком, витрати загального фонду зросли через підвищення мінімальної заробітної плати та посадових окладів працівників першого тарифного розряду, а також через зростання тарифів на енергоносії та комунальні послуги. Через карантин було проведено на дві виставки менше, ніж у 2021 році. Зокрема, у 2022 році з 30 запланованих виставок не відбулися такі: «Не підлягає забуттю» до Дня звільнення в'язнів нацистських таборів, виставка стрілецької зброї часів Другої світової війни до Дня пам'яті та примирення, а також виставка переможців конкурсу малюнків «Собори наших душ».

Також через карантин була обмежена екскурсійна діяльність Новомосковського міського історико-краєзнавчого музею ім. П. Калнишевського. Кількість експонатів порівняно з 2021 роком збільшилася на 255 одиниць, відсоток експонованих предметів зріс. Проте через обмежену

екскурсійну діяльність зменшилася кількість відвідувачів музеїв, включаючи відвідувачів масових заходів та екскурсій за реалізованими квитками. Це призвело до невиконання плану по доходах, зокрема по реалізованих квитках.

Доходи у порівнянні з 2021 роком зменшилися майже вдвічі. Щороку переглядається вартість вхідних квитків до музею з урахуванням зростання заробітної плати та тарифів. Середня вартість квитка у 2022 році зросла на 0,38 грн. Проте є спонсорські надходження - подаровано комплект вітрин для залу музею вартістю 3000 грн. Середні витрати щороку зростають через підвищення мінімальної заробітної плати, посадових окладів працівників першого тарифного розряду та підвищення тарифів на комунальні послуги та енергоносії.

У 2021 році збільшення середніх витрат також було пов'язане з невиконанням плану по кількості відвідувачів. Динаміка кількості відвідувачів у 2022 році порівняно з попереднім періодом була негативною. У 2022 році від платних послуг отримано 6933 грн. - кошти від реалізованих квитків, а від благодійних внесків - 3000 грн.

Загальна штатна чисельність Новомосковського історико-краєзнавчого музею в 2022 році залишилася незмінною.

У 2020 році проводилася науково-дослідницька робота за темами: «Новомосковськ. кін. XIX – поч. XX ст.», «Миколаївський розпис. Історія та походження традиції». Було проведено паспортизацію 626 об'єктів основного фонду та звірення пам'яток державної частини музейного фонду України з фондово-обліковою документацією групи збереження «Етнографія».

Отже, в межах бюджетної програми проводяться культурно-масові заходи міського масштабу, присвячені державним святкам, пам'ятним датам та важливим подіям. Усі заходи виконуються в рамках місцевих програм, включаючи програму соціально-економічного та культурного розвитку, програму «Молодь Новомосковська», та програму охорони, збереження і використання об'єктів культурної спадщини (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Забезпечення доступу до національної культурної спадщини, культурних цінностей та мистецької творчості м. Новомосковськ

Результативні показники	Одиниця виміру	Звіт	Затверджено	Факт
		2021 рік	2022 рік	2022 рік
Видатки загального фонду на проведення культурно-мистецьких заходів	тис. грн	405.349	663.975	662.653
Кількість заходів - усього	одиниць	102	89	73
У тому числі кількість:				
Фестивалів	одиниць	3	1	1
Конкурсів	одиниць	4	4	4
Творчих вечорів	одиниць	5	6	2
Презентацій	одиниць	0	0	0
Кількість інших культурно-освітніх заходів (свята, ювілеї)	одиниць	90	78	66
Середні витрати на проведення одного заходу - всього	тис. грн	3974.01	7460.39	9077.44
У тому числі середні витрати:				
На один фестиваль	грн	3033.33	4900.00	4753.50
На один конкурс	грн	3219.38	29726.00	29725.52
На один творчий вечір	грн	0.00	0.00	0.00
На одну презентацію	грн	0.00	0.00	0.00
Середні витрати на один інший культурно-освітній захід	грн	4259.68	6925.27	8166.63
Динаміка збільшення кількості заходів у плановому періоді відповідно до фактичного показника попереднього періоду	%	-5.55	-11.00	-28.43

Джерело: побудовано автором за даними [14]

У порівнянні з 2021 роком, кількість заходів значно зменшилася через введення карантинних обмежень, спрямованих на запобігання поширенню коронавірусної інфекції. Зокрема, не було проведено фестиваль ветеранських хорів міста Новомосковська та Новомосковського району, який планувався на 2022 рік, а також традиційні фестивалі «Містечко майстрів» до Дня міста та Щорічний фестиваль борщу «Так смакує Україна». Не вдалося провести творчі звіти колективів художньої самодіяльності, зокрема такі заходи як День молоді,

День студента, Міжнародний день волонтера, День місцевого самоврядування, День працівників соціальної сфери, Свято Покрови та інші, а також Конкурс джазової музики «Весняний водограй».

Середні витрати щороку зростають у зв'язку з інфляцією, а у 2022 році також через проведення меншої кількості заходів. За рахунок отриманої економії коштів наприкінці року було придбано ялинкові прикраси, новорічні фігури та банери для ялинки з новорічною тематикою. Через карантинні обмеження та війну динаміка кількості заходів від'ємна.

У 2021 році було проведено 73 заходи, серед яких 9 державних свят, 25 пам'ятних дат та знаменних подій, 30 святкувань, 4 конкурси, 1 фестиваль, 2 творчих звіти, а також виготовлено і встановлено меморіальні дошки Микиті Головку, герою АТО. У порівнянні з 2022 роком, кількість проведених заходів зменшилася на 29, що становить зниження на 28,43%. Значна частина заходів у 2022 році була проведена у форматі відеозвітів та відеопривітань в мережі Інтернет.

Здійснивши певний аналіз діяльності управління можна зрозуміти, що воно діє відповідно до повноважень, визначених законом та виконує різні завдання та місії з розвитку туризму в регіоні.

Для розвитку туризму також важливо розвивати міжнародні відносини, організовувати проведення місцевих та міжнародних туристичних та культурних виставок, проведення методичних та наукових семінарів, конференцій тощо. Це все сприятиме залученню інвестицій у сферу туризму та курортів, а також підготовці проектів та угод, договорів, протоколів, зустрічей делегацій тощо. Всі вищенаведені дії також є залежними від діяльності управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради.

Управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради повинно інформувати Міністерство культури та інформаційної політики про наступне:

1. Утворення у складі підприємств, начальних закладів державної та комунальної форм, установ та організацій музеїв, в яких зберігаються колекційні та музейні предмети, що є власністю держави і є частиною державного Музейного фонду України.

2. Про пошкодження, загрозу або можливу загрозу пошкодження та руйнування культурно-історичних пам'яток.

Отже, з вищенаведених прикладів діяльності управління можна зробити висновок, що управління виконує безліч функцій та майже повністю забезпечує та контролює роботу туристичної індустрії Новомосковського району.

1.3 Дослідження історико-культурної спадщини Дніпропетровської області як ресурсної бази для розвитку туризму

Збереження та популяризація культурних цінностей здатні залучити значні інвестиції, сприяти розвитку туризму та створенню нових робочих місць. Культурна спадщина також може стати важливим елементом у формуванні національної ідентичності та підвищенні міжнародного іміджу України. Визнання і використання цього потенціалу потребує систематичного підходу та спільних зусиль державних органів, місцевих громад, бізнесу та громадських організацій.

Різноманітність і насиченість історико-культурних ресурсів України дозволяють виділити три типи регіонів залежно від їхнього потенціалу для розвитку туризму: регіони з високим, середнім та низьким потенціалом.

До регіонів з високим потенціалом належать міста Київ та Львів, а також Хмельницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Черкаська та Київська області. Ці регіони вирізняються значною кількістю історичних пам'яток, культурних центрів і туристичних об'єктів, які приваблюють велику кількість відвідувачів з усієї країни та з-за кордону.

Регіони з середнім потенціалом включають Чернівецьку, Донецьку,

Чернігівську, Вінницьку, Харківську, Одеську, Тернопільську, Полтавську та Житомирську області. Ці області мають значні туристичні ресурси, але потребують додаткових інвестицій та розвитку інфраструктури для повного розкриття свого потенціалу.

До регіонів з низьким туристичним потенціалом відносяться Сумська, Запорізька, Дніпропетровська, Луганська, Херсонська, Миколаївська, Рівненська, Кіровоградська та Волинська області. Незважаючи на наявність певних туристичних об'єктів, їхня привабливість для туристів є меншою порівняно з іншими регіонами, і вони потребують значної підтримки для розвитку туристичної галузі.

Перелік пам'яток Дніпропетровської області в цілому був сформований у 1970–1990-х роках на підставі рішень виконкому обласної ради згідно з вимогами Закону «Про охорону і використання пам'яток історії та культури».

До переліку пам'яток було включено близько 12 тисяч об'єктів культурної спадщини (враховуючи ті, що входять до складу комплексів).

Згідно з п. 3 прикінцевих положень Закону України «Про охорону культурної спадщини», ці об'єкти визнаються пам'ятками відповідно до Закону до вирішення питання їх занесення (не занесення) до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, а отже, зберігають свій статус та перебувають під охороною держави.

На 2021 р. на державному обліку в області перебуває 11794 пам'ятки, які обліковані під 6155 охоронними номерами:

- пам'яток археології – 7870 (4206 охоронні номери)
- пам'яток історії – 3457 (1522 охоронні номери)
- пам'яток монументального мистецтва – 125 (111 охоронних номерів)
- пам'яток архітектури та містобудування – 342 (316 охоронних номерів)
- 52 пам'ятки області мають статус пам'яток національного значення:
- пам'яток археології – 13;

–пам'яток історії – 10;

–пам'яток архітектури – 29.

Кількість пам'яток не є сталою, оскільки триває формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України (ст. ст. 13, 14,15 Закону України «Про охорону культурної спадщини») - виявлення та державна реєстрація раніше необлікованих об'єктів культурної спадщини, а також зняття з державного обліку об'єктів, що втратили предмет охорони та не відповідають законодавчо визначеним критеріям пам'ятки (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Перелік пам'яток Дніпропетровської області

Найменування пам'ятки	Датування, роки
м. Дніпро	
Палац	1786
Перша чоловіча класична гімназія	1861
Будинок земської лікарні	1845- 1847
Будинок Музею старожитностей	1903
Будинок Гірничого інституту	1900-1903
Реальне училище	1889- 1890
Будинок міської управи	1901
Готель	1912
Зимовий театр	1907
Брянська Миколаївська церква	1913- 1915
Комерційне училище	1909- 1912
Будинок Англійського клубу	1870
Будинок Театральноконцертного залу	1913
Будинок Громадського зібрання	1912
Будинок губернатора	1830
Аудиторія Наукового товариства	1895

продовження табл. 1.6

Миколаївська церква в Кодаках	1807- 1810
Святомиколаївська церква	1856
Сукняна фабрика	1794
Спасо-Преображенський собор	1830- 1835
Палац праці	1926- 1932
м. Кам'янське	
Миколаївський собор	1894
Дніпровський район	
Кодацька фортеця	1635
Криничанський район	
Вознесенська церква	1823 р
Нікопольський район	
Церква Різдва Богородиці в Сулицькому	1812- 1820
м. Новомосковськ	
Пустельно-Миколаївський Самарський монастир	1782- 1820
Миколаївський собор	1787
Братські й настоятельські келії	1816- 1820
Троїцький собор	1775- 1780
Дзвіниця Троїцького собору	п.19 ст
Петриківський район	
Церква Різдва Богородиці	1812
Царичанський район	
Миколаївська церква	1757
Успенська церква	1754
Церква-дзвіниця Св.Варвари	1756
Укріплення Української лінії	1731

Джерело: побудовано автором за даними [14]

Ефективне використання історико-культурних ресурсів у кожному з цих регіонів може сприяти загальному розвитку туризму в Україні, зробивши його вагомим чинником економічного і соціального зростання.

м. Новомосковськ (заснований у 1754 році як фортеця під назвою Нова Москва), має багатий культурний і історичний спадок, який відображається в його численних пам'ятках.

Нерухома культурна спадщина м. Новомосковськ включає об'єкти

археології, архітектури, історії, монументального мистецтва – які узяті на державний облік до Дердавного реєстру нерухомих пам'яток України. Найбільша концентрація об'єктів культурної спадщини є на території історичного міста. Відомі 50 об'єктів, з них 23 занесені до Дердавного реєстру нерухомих пам'яток України: 2 – як пам'ятки національного значення, 2 – як пам'ятки містобудування, 1 – як пам'ятки містобудування та архітектури, 1 – як пам'ятка архітектури, 1 – як пам'ятка археології, 14 – як пам'ятки історії та монументального мистецтва. Особливими архітектурно-художніми акцентами міста є найдавніші споруди XVIII – XIX ст., пам'ятки національного та місцевого значення.

До пам'яток національного та місцевого значення відносяться:

1. Троїцький собор, 1775-1780 рр., дерев'яний на ком'яному фундаменті. Один із найвизначніших архітектурних шедеврів Новомосковська, Троїцький собор є унікальною дерев'яною церквою, побудованою без жодного цвяха. Його велична архітектура та багатий внутрішній декор привертають численні туристи і паломників.

2. Дзвіниця Троїцького собору, XIX ст., дерев'яна, квадратна в плані, триярусна, поступовим зменшенням площі ярусів, завершена гранатовим куполом.

3. Новомосковський краєзнавчий музей, експозиції якого включають археологічні знахідки, етнографічні колекції, документи та фотографії, що відображають багатий історичний та культурний спадок Новомосковська та його околиць.

4. Пам'ятник Тарасу Шевченку, який встановлений у центрі міста, вшановує великого українського поета і художника Тараса Шевченка. Це місце є важливим культурним об'єктом для місцевих жителів і гостей міста, де часто проводяться громадські заходи та урочистості.

5. Старий млин на річці Самара, який відображає традиційні методи

обробки зерна. Він розташований у мальовничій місцевості на березі річки Самара, що робить його популярним місцем для прогулянок і фотосесій.

6. Парк культури і відпочинку імені Сучкова. Тут проводяться фестивалі, концерти та інші культурні події, що робить його популярним місцем для відвідувачів різного віку.

7. Меморіал загиблим у Другій світовій війні є важливим місцем для місцевої громади, де проводяться пам'ятні заходи і церемонії.

м. Новомосковськ, з його багатою історією та культурною спадщиною, пропонує відвідувачам захоплюючу подорож у минуле і можливість насолодитися унікальними архітектурними та природними пам'ятками.

Проте, на сьогоднішній день досліджувані заклади стикаються з певними проблемами. Прискорення темпів урбанізації, старіння та зменшення кількості сільського населення, яке є основним носієм і зберігачем народних традицій, становить загрозу для збереження нематеріальної культури. У сучасних умовах народні художні промисли розглядаються як стратегічний ресурс розвитку Дніпропетровської області, невід'ємний елемент регіональної культури та економіки. Вони створюють додаткові робочі місця, зокрема для соціально незахищених верств населення, і стимулюють туристичний розвиток у регіонах. Проведені дослідження дали підставити визначити поточний стан сфери туризму м. Новомосковськ та Новомосковської області зокрема, виявити слабкі сторони, які стримують розвиток туризму та наголосити на сильних сторонах внутрішнього середовища області.

У таблиці 1.7 здійснено SWOT-аналіз розвитку туризму у м. Новомосковськ та Новомосковської області, який дає можливість оцінити не тільки внутрішні фактори розвитку, а й вказати на зовнішні чинники.

Таблиця 1.7 – SWOT-аналіз розвитку туризму м. Новомосковськ та Новомосковської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Економічно розвинутий регіон країни 2. Розвинута транспортна інфраструктура 3. Багата історико-культурна і духовна спадщина 4. Високий культурний та науковий потенціал 5. Наявність рекреаційних ресурсів 6. Потужна санаторно-лікувальна база 7. Високоєфективний ринок праці, приріст спеціалістів високого рівня 8. Готовність місцевого населення до ведення туристичного бізнесу 9. Інвестиційна привабливість області 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низький рівень матеріально-технічної бази 2. Необхідність впровадження інноваційних технологій 3. Низький рівень маркетингу 4. Відсутність стабільної системи фінансування об'єктів туризму та правових важелів впливу 5. Недостатня кількість розроблених туристичних маршрутів 6. Відсутність вказівних знаків на вулицях 7. Застарілі підходи в менеджменті та неефективні форми співпраці з осередками національних творчих спілок та національно-культурними товариствами 8. Відсутність ефективної політики щодо впровадження нових туристичних проєктів
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Просування іміджу регіону як туристичної області на державному рівні 2. Поглиблення зв'язків у сфері туризму з країнами ЄС 3. Активізація державної підтримки щодо підтримки туристичної індустрії через податкові пільги 4. Створення єдиної концепції сталого розвитку туризму у Новомосковському районі 5. Завершення процесу децентралізації влади, проведення адміністративно-територіальної реформи 6. Розширення асортименту туристичних послуг 7. Розробка нового туру або вдосконалення вже існуючих; 6. Розвиток внутрішнього туристичного ринку 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закриття країн через пандемію та війну 2. Можливість виникнення нової світової економічної кризи 3. Високий рівень інфляції, зниження рівня купівельної спроможності 4. Зміни у населення у ставленні до відпочинку 5. Обмежене фінансування з державного бюджету 6. Недооцінка значення туризму для розвитку регіону 7. Погіршення конкурентоздатності вітчизняного туристичного продукту

Джерело: побудовано автором за даними

З таблиці 1.7 видно, що у регіоні є ряд сильних сторін та можливостей, які можна використовувати для розвитку туристичної галузі. Наявність економічно розвинутого регіону сприяє створенню сприятного середовища для туристичного бізнесу, а розвинута транспортна інфраструктура робить доступ до регіону зручним та легким для туристів. Багата історико-культурна та духовна спадщина привертає культурних та історично зацікавлених туристів, а високий культурний та науковий потенціал може стати основою для розвитку різноманітних туристичних програм та заходів.

З іншого боку, слабкі сторони регіону, такі як низький рівень матеріально-технічної бази, недостатня кількість розроблених туристичних маршрутів та відсутність вказівних знаків на вулицях, можуть ускладнити приваблення туристів та їхнє переміщення в регіоні. Крім того, відсутність стабільної системи фінансування об'єктів туризму та неефективність управлінських практик можуть перешкоджати розвитку туристичної галузі.

У контексті можливостей та загроз, просування іміджу регіону як туристичної області на державному рівні, поглиблення зв'язків у сфері туризму з країнами ЄС та створення єдиної концепції сталого розвитку туризму у районі можуть відкрити нові можливості для розвитку туризму. Однак, наявні загрози, такі як закриття країн через пандемію та війну, можливість виникнення нової світової економічної кризи та інші фактори потребують уваги та відповідного аналізу для мінімізації їхнього впливу на туристичну галузь регіону. Загальна стратегія розвитку туризму в регіоні повинна базуватися на максимізації сильних сторін та можливостей, а також на постійному вирішенні слабких сторін та управлінні можливими загрозами. Систематичне планування, ефективне управління та співпраця з усіма зацікавленими сторонами можуть допомогти вирішити ряд проблем:

- впровадити нові практики підтримки інновацій у культурі;
- забезпечити матеріально-технічне оснащення закладів культури та

наближення до європейських стандартів;

- розвиток інфраструктури та послуг навколо історико-культурних та природно-рекреаційних об'єктів, що використовуються на туристичних маршрутах;

- встановлення елементів дорожньої навігації для полегшення орієнтації туристів на пізнавальних маршрутах;

- облаштування зон відпочинку та короткочасного відпочинку;

- розробка та впровадження нових креативних турів з раціональним використанням об'єктів історико-культурної спадщини.

Для успішного розвитку культурного, пізнавального, історичного туризму в Новомосковській області, враховуючи низький вплив сезонності на проведення таких турів, необхідно розробити нові туристичні продукти, що дозволять закріпитися на ринку туристичних послуг та відповідати потребам потенційних споживачів у різні сезони.

По-перше, варто організовувати сезонні фестивалі та заходи, що відображають культуру, історію та традиції регіону. Наприклад, можна проводити фестивалі місцевої кухні, історичні реконструкції подій чи тематичні екскурсії. Такі заходи сприятимуть залученню туристів протягом усього року.

По-друге, необхідно розробити тематичні тури з різними напрямками, такими як археологічні екскурсії, історичні тури, природні маршрути, гастрономічні тури та екотуризм. Це дасть змогу залучити різні групи туристів з різними інтересами та потребами.

Важливим аспектом є впровадження інтерактивних екскурсій. Використання квестів, театралізованих постановок, а також VR/AR технологій для створення віртуальних турів дозволить туристам зануритися в історію та культуру регіону, роблячи їхній досвід більш захопливим та пізнавальним.

Розробка освітніх програм та семінарів для студентів і школярів на основі місцевих історичних і культурних пам'яток є ще одним напрямком. Це допоможе

залучити молодь і створити довготривалий інтерес до регіону.

Активне просування Новомосковської області через соціальні мережі, блоги, туристичні сайти та співпрацю з туристичними агентствами є необхідним для успіху. Створення якісного візуального контенту, що демонструє унікальність та привабливість регіону, забезпечить залучення більшої кількості туристів. Співпраця з місцевими громадами також є важливим аспектом. Залучення місцевого населення до організації та проведення туристичних заходів не лише сприятиме розвитку туризму, але й підвищить рівень життя місцевих жителів. Також покращення туристичної інфраструктури, включаючи готелі, ресторани, транспортні маршрути та інформаційні центри, зробить перебування туристів більш комфортним і приємним. Оскільки всі карти місцевості, довідкова інформація та відеоматеріали на сайті доступні лише українською мовою, необхідно створити англійську версію сайту для залучення іноземних туристів. Для вирішення вищезазначених проблем необхідно збільшити фінансування та цілеспрямовано спрямовувати кошти на створення сприятливих умов для проведення культурно-мистецьких заходів обласного та всеукраїнського рівня, які підвищують імідж регіону, модернізацію матеріально-технічної бази закладів культури та створення умов для всебічного задоволення культурних потреб туристів. Одним із найефективніших методів є створення органами місцевого управління умов для залучення інвестицій у сферу туризму та рекреації регіону, а також розвиток державно-приватного партнерства серед ініціативних та активних громадян ОТГ. Для цього необхідно: вивчати та впроваджувати міжнародний та вітчизняний досвід у розвитку пізнавального туризму та рекреації; сприяти розробці інноваційних туристичних продуктів, включаючи використання інтерактивних та інформаційних технологій; організувати спільні зустрічі представників органів влади, місцевого самоврядування, туристичної сфери області та зацікавлених у туристичній діяльності осіб з метою вирішення спільних проблем.

РОЗДІЛ 2

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1 Стратегічні заходи щодо покращення туристичної діяльності у Новомосковському районі Дніпропетровської області

Протягом останніх кількох років сфера туризму не тільки в Дніпропетровській області але і Україні пройшла через низку складних випробувань і викликів, які вплинули на її розвиток. Початок цих труднощів був пов'язаний з початком пандемії COVID-19, яка значно пошкодила туристичну індустрію, обмеживши подорожі та змушуючи компанії та установи шукати нові шляхи виживання. Незабаром після цього Україна стала свідком повномасштабного вторгнення Росії на її територію, що ще більше ускладнило ситуацію в країні та порушило питання безпеки для туристів і подорожуючих.

Багато вчених та експертів галузі передбачали, що 2024-2025 роки стануть роком відновлення для сфери туризму в Україні, проте 24 лютого 2022 року події в країні повністю змінилися, продовживши кризу, яка почалася ще у 2019 році. Це викликало нові виклики та перешкоди на шляху відновлення туризму в країні. Ситуація може виглядати дещо песимістично, проте варто зазначити, що існують численні інші країни, які підтримують та розвивають свій туристичний рух навіть у складних умовах. Наприклад, деякі країни зуміли забезпечити безпеку для туристів навіть під час воєнних конфліктів та природних катаклізмів, продовжуючи розвивати туристичну галузь та приваблюючи подорожуючих з усього світу.

Управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради має можливість взяти до уваги та впровадити кращі європейські практики щодо підтримки розвитку туризму в країні, яка має

все необхідне для успішного розвитку туристичної індустрії, але це вимагає спільних зусиль уряду, фахівців галузі та інших зацікавлених сторін.

З метою визначення ефективного шляху розвитку, забезпечення безпеки та комфорту для туристів слід перелічити найбільш перспективні аспекти:

1. Забезпечення безпеки для туристів, чка має включати в себе заходи з підтримання громадського порядку, контроль за кримінальністю, транспортною безпекою та інші аспекти, які впливають на загальний рівень безпеки під час подорожей туристів.

2. Розвиток туристичної інфраструктури, такої як готелі, ресторани, транспортна система, екскурсійні маршрути тощо, грає важливу роль у привабленні туристів та підвищенні рівня комфорту під час подорожей.

3. Ефективна маркетингова стратегія та просування туристичних послуг на міжнародному рівні можуть значно збільшити потік туристів до країни та підвищити свідомість про туристичні можливості України та Новомосковського району зоврема.

4. Збереження та просування культурної та природної спадщини країни, яка може стати ключовим фактором у привертанні туристів, які цікавляться історією, культурою та природними красами.

5. Завчасне планування розвитку туризму, з метою забезпечення збалансованого підходу до використання ресурсів та збереження навколишнього середовища на майбутнє.

6. Розвиток туризму в маловідомих або менш переповнених місцях, щло може сприяти розподілу туристичного потоку та сприяти розвитку місцевих громад.

Зазначені аспекти можуть покращити туристичну діяльність у Новомосковському районі, яка буде сприяти як залученню нових туристів, так і забезпеченню позитивного досвіду для існуючих.

Спільні зусилля влади, бізнесу та громадськості сприятимуть створенню сприятливого туристичного середовища, яке приверне увагу до міста Новомосковськ і сприятиме його подальшому розвитку та процвітання. Загальний дохід суб'єктів туристичної діяльності Новомосковського району перевищує 3000 тис. грн, з яких понад 1500 тис. грн отримали туристичні агенти – фізичні особи-підприємці. Ці дані є обнадійливими, оскільки вони демонструють потенціал та активність у туристичній сфері району. Наявність 10 об'єктів туристичної діяльності, включаючи туристичного оператора та туристичних агентів, свідчить про існування певного рівня інфраструктури для залучення та обслуговування туристів.

Важливо зазначити, що значна частка доходу, отриманого суб'єктами туристичної діяльності, сприяє економічному розвитку району та створенню нових робочих місць. Особливо варто підкреслити активну роль малих підприємств, оскільки значна частина доходу генерується туристичними агентами, що вказує на їх вагомий внесок у розвиток туризму.

Новомосковський район володіє значним потенціалом для розвитку туризму та рекреації. Основні туристично-рекреаційні ресурси, які можуть зацікавити відвідувачів наведені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Туристично-рекреаційні ресурси Новомосковського району Дніпропетровської області

№ п/п	Туристично-рекреаційні ресурси	Опис
1	Природні пам'ятки	Мальовничі ландшафти, природні заповідники і парки, ліси, степи, річки та озера, які приваблюють любителів активного відпочинку
2	Культурно-історичні місця	Історичні пам'ятки, музеї, церкви та архітектурні споруди, цікаві для туристів, які цікавляться культурою та історією регіону

3	Розваги	Велосипедні та туристичні маршрути, спортивні заходи, риболовля, катання на лижах взимку та інші активності
4	Місцеві заходи	Організація місцевих заходів, фестивалів та святкувань для залучення нових відвідувачів до району
5	Гостинність та культура місцевого населення	Можливості для взаємодії з місцевими жителями, ознайомлення з їхніми традиціями, культурою та кухнею

Джерело: побудовано автором

Кількість туристів за метою подорожі до Новомосковського району та сезонний розподіл за 2021 р. наведені на рисунках 2.1. та 2.2.

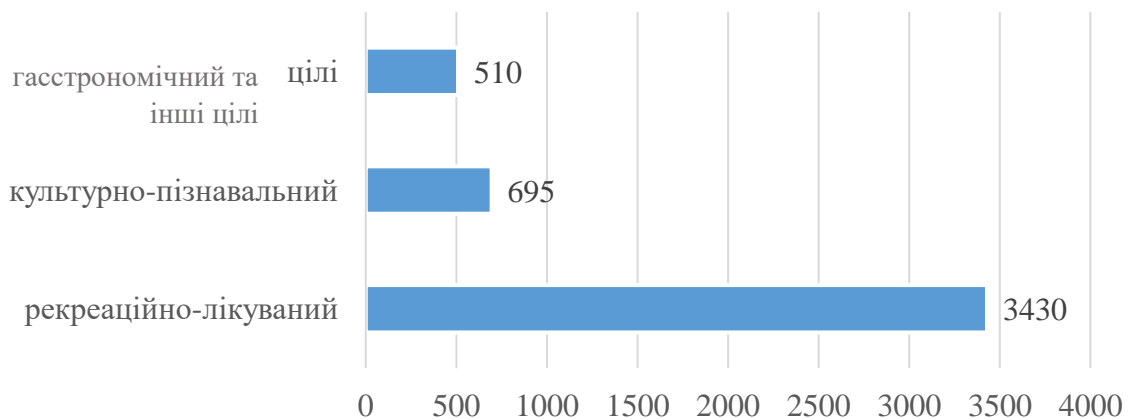

Рисунок 2.1 – Кількість туристів за метою подорожі до Новомосковського району у 2021 р.

Джерело: сформовано автором

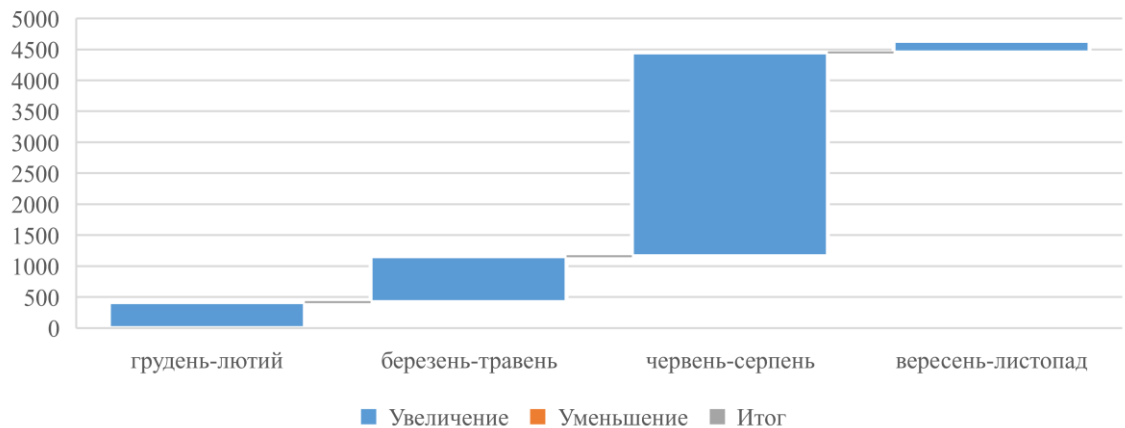

Рисунок 2.2 – Сезонний розподіл відвідувань по Новомосковському району

Джерело: сформовано автором

Як видно з рисунків 2.1 та 2.2 туристичні послуги у Новомосковському районі є сезонними та нестабільними, найбільша кількість туристів приходить на червень-серпень, найменша на серпень-листопад.

Слід запропонувати перспективні форми туризму, які можна впроваджувати у Новомосковському регіоні можна віднести:

1. Космічний туризм, який є відносно новим і високоцінним видом подорожей. Організація цього типу туризму відіграє ключову роль, оскільки переслати туристів з одного місця на інше не так просто. Перед тим, як учасники подорожі потрапляють на космічний корабель, він проходить серію випробувань.

2. Кінотуризм, що полягає в відвідуванні місць та декорацій, які використовувалися у фільмах або серіалах. Цей вид туризму обирають шанувальники кінокультури.

3. Фестивальний туризм, що є відносно новим напрямком туризму, який дозволяє туристам насолоджуватися виступами улюблених виконавців та відвідувати туристичні об'єкти у вільний час.

4. Гастрономічний туризм, який полягає в подорожах з метою спробувати страви національної кухні країни. В останні роки цей вид туризму стає все більш популярним серед молодих людей.

5. Віртуальний туризм, який скерований на людей з обмеженими можливостями або хворобами, які перешкоджають їм подорожувати. Також цей вид туризму може дозволити туристам відвідати небезпечні місця, які їх цікавлять.

Останніми роками значно активізувався масовий туризм, що зумовило необхідність внесення змін у розвиток туристичної інфраструктури регіонів. Розвиток інфраструктури туризму Новомосковського району повинен стати джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, а також засобом для забезпечення загальнодоступного та повноцінного відпочинку населення.

Схематично видову характеристику туристичної інфраструктури регіону представлено як сукупність основних і додаткових елементів (рис. 2.3).

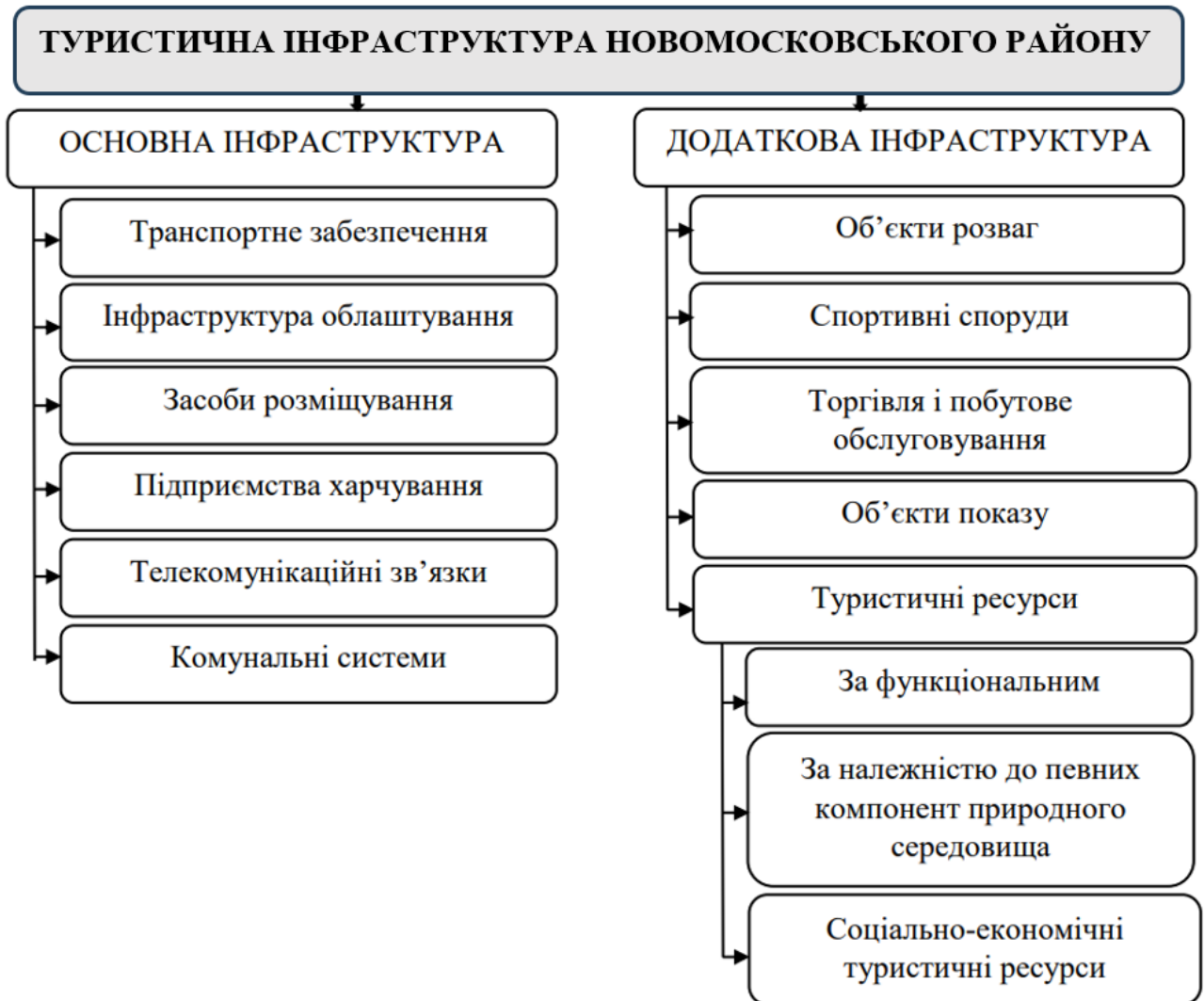

Рисунок 2.3 – Складові туристичної інфраструктури Новомосковського району

Джерело: сформовано автором

Основна інфраструктура, яка є ключовою складовою туристичної інфраструктури Новомосковського району, включає:

Транспортне забезпечення, до якого можна віднести кількість автомобільних трас, залізничних шляхів, а також їх інфраструктурне облаштування.

Інфраструктурне облаштування, до нього віднесено автовокзал, майданчики-стоянки для автомобілів з необхідним набором послуг, модулі автосервісу.

Засоби розміщування - готелі, мотелі, кемпінги та інші заклади для проживання туристів.

Підприємства харчування, до цієї категорії можна віднести їдальні, ресторани різного класу, кафе, бістро, бари, пункти швидкого харчування і самообслуговування.

Телекомунікаційні зв'язки, до поштової та телеграфний зв'язок, аварійно-викличні служби уздовж автомагістралей (ДАІ, швидка медична допомога), станції технічного обслуговування, телефонний зв'язок, телебачення, персональні комп'ютери з модемами, Інтернет та інші сучасні засоби зв'язку.

Комунальні системи: забезпечення теплом, водою та енергією, курортні зони, а також окремих туристичних підприємств, міські каналізаційні колектори та очисні споруди.

До додаткової інфраструктури Новомосковського району належать: об'єкти розваг (спортивні змагання, фестивалі, конкурси, шоу, театр, концертні зали, розважальні центри, кінотеатр), спортивні споруди (спортивні зали, стадіони), торгівля і побутове обслуговування (універмаг, спеціалізовані магазини товарів повсякденного попиту, торгові кіоски, системи пересувних автолавок і ринки, магазини туристичних сувенірів та народних промислів, перукарні, пральні, хімчистки, майстерні по ремонту одягу, взуття, годинників, електроприладів, меблів), об'єкти показу (живопис, схеми, графіка, фотографії, макети, кінофільми, діафільми), туристичні ресурси (оздоровчі комплекси, санаторії, бази відпочинку, екскурсійно-пізнавальні та культурні заходи, театри, концерти, кліматичні, водні, лісові та ландшафтні рекреаційні ресурси, пам'ятники, пам'ятні місця, музей).

Таким чином, Новомосковський регіон має безліч конкурентних переваг, які ще не використовуються на повну силу. Місто Новомосковськ багате на архітектурні пам'ятки, а численні готелі та ресторани впроваджують сучасні інновації, йдучи в ногу з часом. Це створює всі умови для підвищення конкурентоспроможності туристичних локацій, але політика управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради має бути орієнтована на розвиток туризму як одного з ключових секторів.

2.2. Розробка культурно-кулінарного туру як способу підвищення туристичної привабливості Новомосковського регіону

В сучасних умовах важливо підтримувати та розвивати внутрішній туризм, що сприяє економічному зростанню регіонів та зменшенню відтоку капіталу за кордон. Культурно-кулінарний тур по Новомосковському району може стати чудовою альтернативою закордонним поїздкам, залучаючи українських туристів до вивчення рідної країни. Такий туризм сприяє розвитку місцевого бізнесу, зокрема, ресторанів, кафе, готелів та ремісничих майстерень. Це, в свою чергу, створює нові робочі місця та підтримує економіку регіону. Адже кулінарні традиції є важливою частиною культурної спадщини. Організація таких турів допомагає зберегти та популяризувати місцеві рецепти, страви та кулінарні традиції, передаючи їх новим поколінням.

Новомосковський район, з його унікальними природними та історичними пам'ятками, має значний туристичний потенціал, який наразі не повністю реалізований. Культурно-кулінарні тури можуть привернути увагу до регіону, підвищуючи його привабливість як туристичного напрямку. Адже сучасні туристи все частіше шукають унікальні та автентичні враження, які дозволяють їм глибше зануритися в культуру та традиції відвідуваного регіону. Культурно-кулінарний

тур по Новомосковському району відповідає цим вимогам, пропонуючи туристам унікальний досвід.

Пропонується розробити груповий культурно-кулінарний тур «Смак і спадщина Новомосковська», що допоможе популяризувати Новомосковський регіон на ринку вітчизняного туризму та який полягає у спільній поїздки осіб по єдиному маршруту в однакових умовах. Кількість осіб у групі повинна становити не менше 12 чоловік.

Тур триває 1 день. Оскільки маршрут розроблений в межах одного регіону, він забезпечує комфорт, достатню кількість вільного часу для туристів і цікавість для кожного. Наш екскурсійний маршрут є тематичним, з акцентом на екскурсійне обслуговування та пізнавальну складову. Однією з переваг цього туристичного продукту є те, що він не залежить від сезону.

Технологія запропонованого туру представлена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Загальна характеристика туру «Смак і спадщина Новомосковська»

Назва туру: «Смак і спадщина Новомосковська»	
Основні пункти маршруту	<ol style="list-style-type: none"> 1. Свято-Троїцький собор 2. Історико-краєзнавчий музей ім. П. Калнишевського 3. Санаторій «Курорт Орлівщина» 4. Курган Гостра могила 5. Еко-екскурсія до Присамарського лісу 6. Кулінарний майстер-клас
Обґрунтування назви туру	Священні культові об'єкти, такі, як церкви та інші місця поклоніння відносяться до храмової архітектури. Релігійні і священні споруди є одними з найбільш вражаючих будівель, створених людством. Цивілізації минулих століть вкладали великі зусилля і засоби в сакральну архітектуру. Багато стародавніх пірамід і храмів збереглися до наших днів.
Вид туру	Культурно-кулінарний, тур вихідного дня

продовження табл. 2.2

Сезон	міжсезоння
Цільова аудиторія	жителі м. Новомосковськ та Дніпропетровської області із середнім рівнем достатку
Тривалість	1 день
Форма організації	груповий, 12 осіб
Тип маршруту	комбінований
Сумарна відстань	125 км
Вид транспорту	автобусно-пішохідний
Час на переміщення між об'єктами	3 години дороги
Вартість туру загалом	16 807,44 грн.
Вартість туру на 1 особу	1380,28 грн.
Послуги, включені до вартості туру	транспортні послуги; вартість екскурсійного обслуговування та майстер-класів; витрати на харчування; вартість страхування
Послуги, які не включені до вартості туру	замовлення молебень, купівля ікон, хрестиків та інших сакральних елементів, додаткове харчування

Джерело: побудовано автором

Розглянемо екскурсійний супровід за основними пунктами маршруту у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Характеристика переміщень за основними пунктами маршруту «Смак і спадщина Новомосковська»

№	Назва пункту локації	Відстань від попередньої точки	Вид транспорту	Час на переміщення між точками	Заклад ресторанного господарства
1 день					
1	м. Новомосковськ (автовокзал)	-	мікроавтобус	-	-
	Свято-Троїцький собор	56 м	піша прогулянка	0,3 год	-
	Прогулянка центральною вулицею міста та ознайомтеся з місцевою архітектурою та пам'ятками				

продовження табл. 2.3

2	Новомосковський міський історико-краєзнавчий музей ім. П.Калнишевського	700 м	піша прогулянка	0,2 год	-
3	Санаторій «Курорт Орлівщина»	11 км	мікроавтобус	0,16 год	Обід в санаторії
	Курган Гостра могила	36,4 км	мікроавтобус	0,43	
4	Еко-екскурсія до Присамарського лісу	51,6 км	мікроавтобус	1,15 год	
5	Кулінарний майстер-клас	24,1 км	мікроавтобус	0,36 год	
6	м. Новомосковськ (автовокзал)	60 м	піша прогулянка	0,15 год	

Джерело: розраховано автором

На рисунках 2.2, 2.3 та 2.4 графічно зображено схему запропонованого маршруту «Смак і спадщина Новомосковська» на один день.

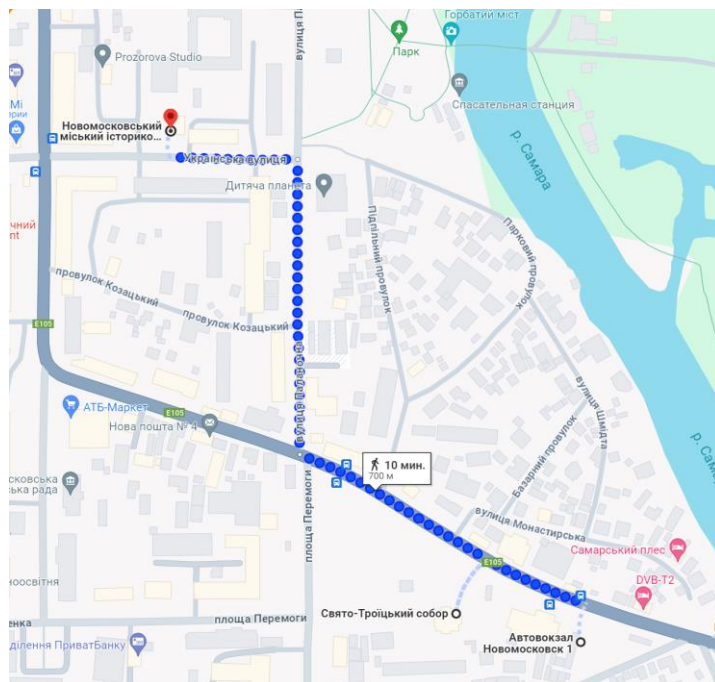

Рисунок 2.2 – Скріншот протяжності культурно-кулінарного туру «Смак і спадщина Новомосковська» за піши маршрутом

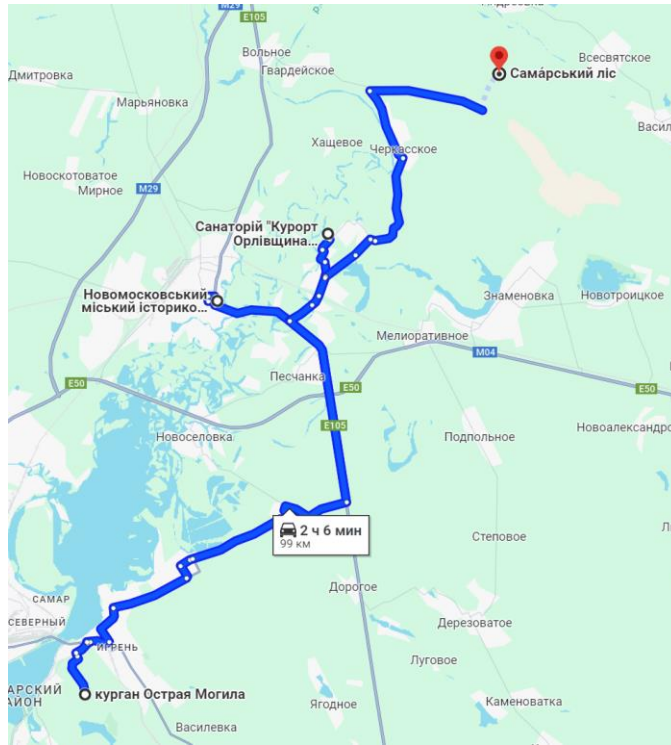

Рисунок 2.3 – Скріншот протяжності культурно-кулінарного туру «Смак і спадщина Новомосковська» за транспортним переміщенням

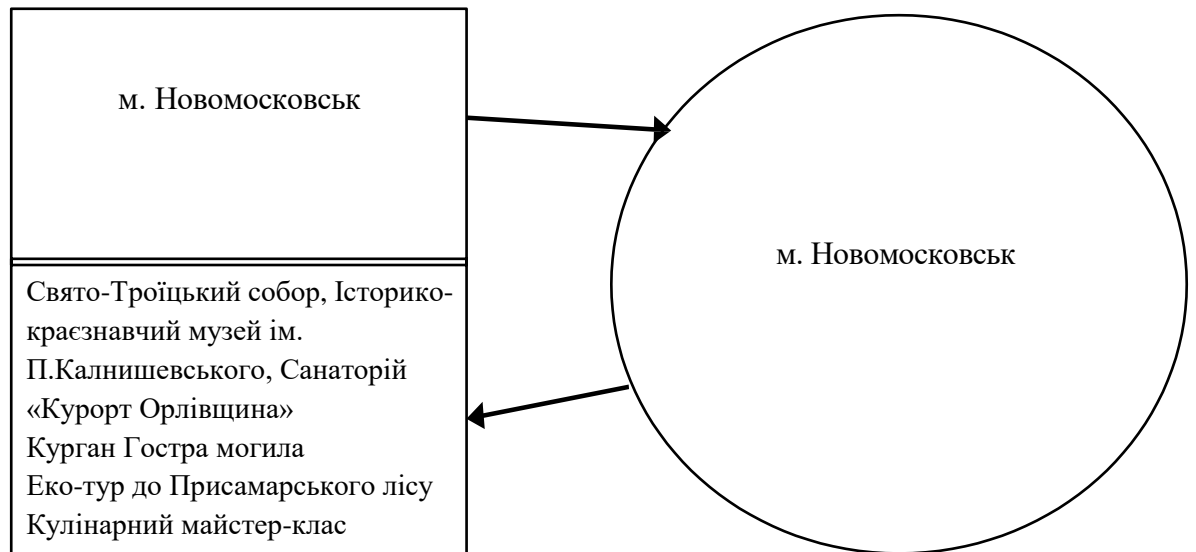

Рисунок 2.4 – Схема маршруту «Смак і спадщина Новомосковська»

Розрахунки вартості транспортних витрат на проведення туру представлено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Розрахунки транспортних витрат туру «Смак і спадщина Новомосковська»

№ з/п	Стаття витрат	Вартість одиниці, грн.	Показники	Загальна сума витрат, грн.
1.	Вартість 1 км за межами населеного пункту, грн.	9	125 км	1125
2.	Вартість 1 год. перебування в населеному пункті, грн.	20,5	10 год	205
Всього транспортні витрати, на 12 осіб				1330

Розрахунки вартості харчування туристів представлено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Вартість харчування туристів

Назва закладу	Ціна в грн на 1 особу	Вартість за всю групу, грн
Санаторій «Курорт Орлівщина»	120	1440
Разом, на 12 осіб		1440

Розрахунок витрат на екскурсійне обслуговування та майстер-клас представлено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Розрахунок витрат на екскурсійне обслуговування та майстер-клас

Вид екскурсії	Вартість групової екскурсії	Перерахунок на 1 особу
Пішохідна екскурсія центральними вулицями міста	720	60
Екскурсія по Кургану Гостра могила	360	30
Еко-екскурсія до Присамарського лісу	4800	400
Кулінарний майстер-клас	3000	250
Разом, на 12 осіб	8880	740

Розрахунки вартості туру представлено у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Розрахунок собівартості туру «Смак і спадщина Новомосковська» на одного туриста

№	Стаття витрат	Сума, грн.
1	Трансфер	110,83
2	Харчування туристів	120
3	Екскурсійне обслуговування та кулінарний майстер-клас	740
4	Страховання	20
5	Витрати на керівника	100
Разом		1090,83
6	Оплата комісійних тур агенту (7% від собівартості)	76,35
Всього, на 1 особу		1167,18

Розміщення туристів не передбачається, оскільки за маршрутом не заплановано ночівлі.

Ціна туру залежить насамперед від виду туру та від чисельності туристів в групі. Як правило, ціна індивідуального туру є вищою від ціни групового туру в розрахунку на одного туриста. Чим більша чисельність групи, тим нижча вартість та ціна туру в розрахунку на одного туриста.

Отже, собівартість туру без урахування прибутку становитиме:

$$400,62 * 12 = 16807,44 \text{ грн.} \quad (2.1.)$$

а враховуючи прибуток:

$$16807,44 + 5\% = 17647,81 \text{ грн.} \quad (2.2.)$$

Ставка ПДВ дорівнює 20%. Таким чином вартість туру для споживачів складатиме 35438,4 грн.

Ціна туру розраховується за методом нормативної калькуляції та включає витрати на супроводжуючих осіб. Таким чином, вартість туру визначається за наступною формулою:

$$U_n = \frac{C + P_n + P_m + Z + K}{K_m + \psi_r},$$

де Цп - ціна туру для одного туриста, грн.;

С - собівартість послуг, що входять до складу туру;

Пн - податки (ПДВ) на окремі види послуг;

Пт - прибуток туристичного оператора, грн;

З - знижка, яку туристичний оператор надає туристу на окремі види послуг, що входять до структури туру;

К - комісійна винагорода туристичного агента, що реалізує тур (надбавка до ціни або знижка ціни туру оператора на користь турагента);

Кт - кількість туристів у групі;

Чс - кількість супроводжуючих осіб.

$$Ц = \frac{1400,62 + 16807,44 - 103,32 + 161}{12 + 1} = 1380,28 \text{ грн.} \quad (2.4.)$$

Враховуючи такі вартісні показники, як ціна туру для одного туриста, собівартість послуг, що входять до складу туру, податки на окремі види послуг, прибуток туристичного оператора в гривнях, комісійна винагорода туристичного агента (надбавка до ціни туру або знижка ціни турсервісу на користь турагента), знижка, яку туристичний оператор надає туристу на окремі види послуг, кількість туристів у групі та кількість супроводжуючих осіб, ціна туру становить 1380,28 грн.

Отже, культурно-кулінарний тур по Новомосковському району є актуальною темою, яка поєднує в собі розвиток туризму, підтримку місцевої економіки, збереження культурної спадщини та задоволення потреб сучасних туристів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження надало можливість зробити наступні висновки та пропозиції:

1. За результатами дослідження реалізовано завдання щодо вивчення діяльності управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету Новомосковської міської ради. Проведена оцінка сучасного стану розвитку туристичної сфери Дніпропетровщини.

2. Дослідивши нормативну базу, що існує на сьогодні щодо організації туризму можна зазначити, що безпосереднього нормативного документу, яким було визначено принципи організації та функціонування туризму невиявлено.

3. Дніпропетровщина має значний потенціал для розвитку туризму, що дозволяє створювати нові цікаві маршрути та розвивати туристичну галузь області. Це сприятиме збереженню, реставрації та популяризації культурно-історичних пам'яток. Однак, в області існує ряд проблем, вирішення яких допоможе прискорити популяризацію культурно-історичної спадщини Новомосковського регіону.

4. Хоча місто Новомосковськ успішно підтримує музейні заклади та розвиває на їх основі пізнавальний туризм, музеї в області потребують оновлення. Сьогодні музейна справа виходить на новий рівень розвитку, зокрема цифро-віртуальну діяльність. Для підтримання пізнавального інтересу туристів, вивчення рідної країни та області, а також формування гордості за її історію та культуру, важливо продовжувати підтримувати музейну діяльність в області як окремий вид розвиваючого дозвілля. Це сприятиме підвищенню рівня освіти та культури населення через знайомство з культурою, традиціями, побутом, релігією та стилем життя нації.

5. Серед перспективних напрямів розвитку культурно-кулінарного туризму Новомосковського регіону нами виділено: розробка тематичних маршрутів, що

включають відвідування місцевих ресторанів, фермерських господарств, винних погребів та інших гастрономічних точок, організація регулярних кулінарних фестивалів, де можна скуштувати місцеві страви, придбати продукти та познайомитися з кулінарними традиціями регіону, проведення кулінарних майстер-класів з приготування традиційних страв регіону для туристів і місцевих жителів.

б. Визначено цільву аудиторію культурно-кулінарного туризму: люди, які активно подорожують і цікавляться культурними та кулінарними особливостями нових місць; особи, які цінують високу кухню і прагнуть скуштувати автентичні місцеві страви та напої, родини з дітьми, які шукають цікаві та пізнавальні відпочинкові можливості, шкільні та студентські екскурсії, які прагнуть ознайомитися з культурними традиціями та історією регіону через кулінарні майстер-класи та музейні експозиції, громадяни, які бажають глибше пізнати культурно-кулінарну спадщину свого регіону та іноземці, які цікавляться українською культурою, традиціями та кухнею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безугла Л.С. Регіональні особливості розвитку екотуристичної діяльності в Україні: порівняльний аналіз. *Вісник економічної науки України*. 2020, №2 (39). С.50-57 URL: 10.37405/1729-7206.2020.2(39).50-57 [http://www.venu-journal.org/download/2020/2\(39\)/07-Bezuhla.pdf](http://www.venu-journal.org/download/2020/2(39)/07-Bezuhla.pdf)
2. Герасименко Т.В. Управління розвитком туризму (на прикладі Дніпропетровської області). *Економічний вісник НГУ*. 2018. №1(61). С. 159-166.
3. Герасименко Т.В. Формування та розвиток конкуренції в ринковій економіці (на прикладі туристичної індустрії України). *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2018. Випуск 18. С. 43–51.
4. Герасименко Т.В., Галушка Ю.О. Розвиток культурно-пізнавального туризму у місті Новомосковськ. II Міжнародна науково-практична конференція «Відновлення України та її регіонів в контексті глобальних трендів: управління, адміністрування та забезпечення» 23-24 трав. 2024 р.
5. Державна програма розвитку туризму в Україні на 2016–2022 рр.: Постанова № 583 від 29.04.2015.
6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Єфімова В. Урочисте відкриття краєзнавчого музею-світлиці. URL: http://pmu.in.ua/museum_pedagogics/school_museums/svitlici/
8. Кожухівська Р.Б. Підвищення конкурентоздатності туристичної дестинації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 1, С. 160-164. URL: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_1/29.pdf.
9. Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними дестинаціями: підручник. Вінниця: «ПП «ТД Едельвейс і К», 2017. 322 с.

10. Кривенкова Р. Ю. Поняття та сутність туристичного потенціалу: державно-управлінський аспект. *Ефективна економіка*. 2019. Випуск 9. С. 126-134. URL: 10.32702/2307-2156-2019.9.70.
11. Мазаракі А.А. Туристичні дестинації (теорія, управління, брендинг) : монографія. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. 388 с.
12. Марченко О.А. Концептуальні засади регіонального розвитку туристичної індустрії. *Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка*. 2017. Випуск 10. С. 454-458. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/79.pdf
13. Місто на Самарі. URL: Історична довідка <https://novomoskovsk-rada.dp.gov.ua/pro-misto/istorichna-dovidka>.
14. Новомосковська міська рада. Офіційний сайт. URL: <https://novomoskovsk-rada.dp.gov.ua/>.
15. Новомосковський міський історико-краєзнавчий музей ім. П. Калнишевського. URL: <https://esu.com.ua/article-72458>
16. Панухник О.М. Інноваційний потенціал регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу: передумови формування та векторність управління. *Галицький економічний вісник*, № 2 (49). 2015. С. 5-12.
17. Перший народний музей «Тарасова світлиця». URL: <https://shevchenko-museum.com.ua/default/static/view/15/>
18. Програми соціально-економічного та культурного розвитку м. Новомосковськ. URL: <http://surl.li/hpwlr>
19. Про підтримку розвитку туризму в Україні: Наказ Президента України від 02.03.2001 № 127/2001 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127/2001/conv>
20. Про програму розвитку туризму в Дніпропетровській області на 2021-2024 рр. URL: <http://surl.li/hpwmh>

21. Про утворення Координаційної ради з питань туристичної діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 № 388 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/388-2015-%D+-0%BF>

22. Просторова організація туристично-рекреаційної сфери регіону: монографія / за заг. ред. В. В. Паппа. Мукачєво: Редакційно-видавничий центр МДУ, 2016. 268 с.

23. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 537 с.

24. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p

25. Стратегія розвитку м. Новомосковська 2022-2028 рр. URL: <https://novomoskovsk-rada.dp.gov.ua/pro-misto/programa-rozvitku/strategiya-rozvitku-m-novomoskovska-2022-2028>

26. Стратегія розвитку Дніпропетровської області до 2027 р. URL: <https://adm.dp.gov.ua/pro-oblast/rozvitok-regionu/strategiya-rozvitku/proekt-strategiyi-rozvitku-dnipropetrovskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku>

27. Управління культури, спорту та туризму виконавчого комітету. Новомосковської міської ради. URL: <http://surl.li/hpwms>

28. Виставка «Миколаївський розпис» у Новомосковському музеї. URL: <https://pgasa.dp.ua/news/vystavka-mykolayivskyj-rozpys-u-novomoskovskomu-muzeyi/>

29. У селі Шацької громади створили світлицю автентичного побуту місцевих жителів. URL: <https://shatsk.rayon.in.ua/news/609494-u-seli-shatskoi-gromadi-stvorili-svitlitsyu-avtentichnogo-pobutu-mistsevikh-zhiveliv#group=redactor&photo=0/>

30. Новомосковський міський будинок культури ім. Олесья Гончара. URL: <https://clarity-project.info/edr/36699616>

31. Безугла Л.С. Регіональні особливості розвитку екотуристичної діяльності в Україні: порівняльний аналіз. *Вісник економічної науки України*. 2020, №2 (39). С.50-57 URL: 10.37405/1729-7206.2020.2(39).50-57

32. Бондаренко Л.А. Міжнародний туризм в Україні: проблеми та перспективи подальшого розвитку. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5289>.

33. Закон України «Про туризм» від 15.09.95 р. № 325/95. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 31. С. 241.